

Світоглядні орієнтації молоді в контексті євроінтеграційної політики України

Андрій Мороз,
аспірант кафедри політичних наук
Національного педагогічного університету
ім. М. Драгоманова

У статті висвітлюються проблеми і перспективи євроінтеграційної стратегії України в контексті молодіжної політики. Особлива увага звертається на участь молоді у виборі Україною зовнішньополітичного курсу розвитку, а також на регіональні відмінності у поглядах молодого покоління на цю проблему.

Як свідчать дослідження соціологічних центрів України, пріоритетними ціннісно-політичними орієнтаціями жителів усіх регіонів України є стабільність, добробут, особиста безпека громадянина, а також національна безпека країни. Національна безпека, як зазначено у статті 1 Закону України „Про основи національної безпеки України”, це „захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам” [4]. В контексті нашого дослідження сконцентруємо увагу на ставленні молоді до обраного Україною зовнішньополітичного курсу розвитку.

Вплив молодого покоління на прийняття рішень загальнодержавного рівня завжди має важливе значення, адже молодь становить майже третину всього населення країни, вона є також носієм нових ідей.

Кожне молоде покоління, вступаючи в самостійне життя, застає цінності, які в даний момент домінують у суспільстві, і поступово засвоює їх, керується ними у своєму житті. Молодь є лідируючою групою, яка здатна своєю працею, розумом та ентузіазмом утримувати державу, забезпечувати її соціально-економічний, культурний та політичний розвиток і визначати вирішення загальнодержавних питань, в тому числі й питань, пов'язаних з майбутнім курсом розвитку країни.

У зовнішньополітичній діяльності сучасної України питання євроатлантичної інтеграції є одним з ключових. Українську геостратегію

нині характеризують дві основні парадигми — євразійська і євроатлантична [8]. Геополітичне положення України — на межі Європи і Євразії — позначається на визначенні громадянами вектора зовнішньополітичного розвитку. Європейський курс розвитку передбачає входження України до НАТО, курс, що був офіційно проголошений ще 23 травня 2003 року. Цій події передував багаторічний обмін досвідом в процесі співробітництва Україна - НАТО в межах програми „Партнерство заради миру”, а також участь України у спільних з країнами НАТО миротворчих та антитерористичних операціях. Нині відносини між Україною і НАТО характеризуються інтенсивним діалогом, у процесі якого 3 квітня 2008 на Бухарестському саміті глав держав та урядів країн-членів Північноатлантичної Ради було одностайно погоджено Декларацію, у якій Україна (як і Грузія) була запевнена у майбутньому отриманні членства у НАТО.

Якщо розглядати євроатлантичний вибір України крізь призму ціннісно-політичних орієнтацій, то слід зазначити, що в Україні сьогодні існує певна амбівалентність поглядів серед молодого покоління різних регіонів стосовно плану дій щодо членства в НАТО. Водночас, як зазначалося вище, забезпечення особистої та національної безпеки усвідомлюється як самоцінність кожним громадянином. Тобто абсолютна більшість українців визнає пріоритети стабільності та національної безпеки, однак по-різному бачить шляхи досягнення цієї мети. Диспозиція проблеми досить складна. Результати опитувань, які проводять численні соціологічні команди, свідчать про досить низьку підтримку молоддю ідеї вступу країни до НАТО. Загалом ситуацію стосовно цього питання серед різного вікового складу населення висвітлюють результати соціологічного опитування, проведеного Центром ім. О. Разумкова. Так, на запитання „Якби наступної неділі відбувся референдум щодо вступу України до НАТО, то як би ви проголосували?”, були одержано такі відповіді:

		За вступ до НАТО	Проти вступу до НАТО	Не голосував би	Важко відповісти
18 — 29 років	Серпень 2008	29.8	44.9	12.2	13.1
	Лютий 2008	24.3	43.5	12.1	20.1
	Лютий 2007	20.0	53.4	9.9	16.7
	Жовтень 2006	22.8	46.9	11.6	18.8

Андрій Мороз

		За вступ до НАТО	Проти вступу до НАТО	Не голосував би	Важко відповісти
30 — 39 років	Серпень 2008	24.4	48.0	11.9	15.6
	Лютий 2008	22.5	52.4	9.1	16.0
	Лютий 2007	19.3	55.7	8.8	16.2
	Жовтень 2006	18.5	53.4	11.9	16.2

Дослідження проводилося соціологічною службою Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова з 21 по 29 серпня 2008 року. Було опитано 2009 респондентів віком від 18 років у всіх областях України, Києві та АР Крим за вибіркою, що репрезентує доросле населення України за основними соціально-демографічними показниками. Вибірка опитування будувалася як стратифікована, багатоступенева, випадкова з квотним відбором респондентів на останньому етапі. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3 % з імовірністю 0,95 [1].

Такі результати пояснюються особливим геополітичним положенням України, історичним минулим різних регіонів, ментальними особливостями громадян та економічною ситуацією в країні. Проте найбільшу роль відіграє непоінформованість громадян на предмет того, що становить собою блок НАТО. Розбіжності в громадській думці активно використовують деякі політичні сили під час виборчих перегонів. Найчастіше вони акцентують аргументи „проти”, оскільки це може дати позитивний для них результат у східних і південних регіонах. Така політика однозначно призводить до погіршення ставлення громадян до НАТО [7, с. 22 - 23].

Таким чином, в українському суспільстві склалася ситуація, коли люди вважають, що вони добре обізнані у цьому питанні, але насправді об'єктивними знаннями не володіють.

Для усвідомлення більшістю українців основ співробітництва в рамках Україна – НАТО потрібна низка інформаційних заходів, наприклад, таких, як популярна на Заході формула публічної дипломатії, що складається з „чотирьох Е” (Engage, Exchange, Educate and Empower — залучення, обміни, просвітництво й матеріальне забезпечення).

Формула залучення має на увазі переконати українців у тому, що присутність України в НАТО чи тісна співпраця з Альянсом не є примхою окремих президентів чи інших західнозорієнтованих політиків високого рівня. Така співпраця є доленосним чинником європейського майбутнього України, бо лише через асиміляцію західних демократичних безпекових цінностей у „школі НАТО” Україна зможе стати повноправним членом ЄС та інших поважних міжнародних структур, належність до яких визначить зрештою її прилучення до сучасної цивілізації, вибудованої на євроатлантичних цінностях [6, с. 51].

Привертають до себе увагу й регіональні відмінності в настроях населення щодо перспективи вступу до Північноатлантичного альянсу. Показово, що частіше цю ідею підтримує населення Західного регіону,

а проти вступу висловлюються жителі Центру, Півдня і Сходу. Так, за даними опитування Центру ім. О. Разумкова на тему „Якби наступної неділі відбувався референдум щодо вступу України до НАТО, як би ви проголосували?” спостерігається така динаміка зміни громадської думки щодо цього питання:

		За вступ до НАТО	Проти вступу до НАТО	Не голосував би	Важко відповісти
Захід	Серпень 2008	51.2	16.4	10.7	21.4
	Лютий 2008	47.8	20.6	6.3	25.3
	Лютий 2007	40.3	20.4	7.1	32.2
	Жовтень 2006	40.7	23.0	12.8	23.5

		За вступ до НАТО	Проти вступу до НАТО	Не голосував би	Важко відповісти
Схід	Серпень 2008	10.8	70.5	9.1	9.6
	Лютий 2008	8.4	70.4	9.2	12.1
	Лютий 2007	5.4	78.9	7.4	8.3
	Жовтень 2006	8.0	67.6	12.1	12.4

Дослідження проводилося соціологічною службою Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова з 21 по 29 серпня 2008 року. Було опитано 2009 респондентів віком від 18 років у всіх областях України, Києві та АР Крим за вибіркою, що репрезентує доросле населення України за основними соціально-демографічними показниками. Вибірка опитування будувалася як стратифікована, багатоступенева, випадкова з квотним відбором респондентів на останньому етапі. Теоретична похибка вибірки (без врахування дизайн-ефекту) не перевищує 2,3 % з імовірністю 0,95 [2].

Схожі результати із східними регіонами спостерігаються і в центральних та південних регіонах країни. Очевидно, що існує багато факторів, котрі спонукають молодь вирішувати, який майбутній вектор зовнішньополітичного розвитку України обрати, а саме: вік, освіта, суспільний та соціальний статус респондентів тощо. Однак найбільше значення все ще має географічне положення східних та південних областей країни та особливості їх історичного розвитку. Східна і південна частини України тривалий час перебували під владою Росії, що залишило помітний слід у свідомості їх жителів. Ці та ряд інших факторів сприяють формуванню серед населення південно-східних регіонів антипатії до пронатовських орієнтацій, адже зовнішня політика Росії базується нині на принциповій відмові від європейської та євроатлантичної інтеграції у форматах ЄС і НАТО та супроводжується ініціюванням та

активною участю Російської Федерації в азійських форматах інтеграції (Шанхайська організація співробітництва, Ташкентський пакт тощо). Тобто можна констатувати планомірний геополітичний рух нинішньої Росії вбік Азії. Безумовно, не враховувати такі настрої певної частини населення під час вибору зовнішньополітичного курсу розвитку держави неможливо. Отже головним завданням сьогодні є пошук механізмів збереження і поглиблення дружніх відносин з Росією, в якому одним з основних факторів є врахування тенденцій і вимог євроатлантичної інтеграції нашої держави.

Таким чином, можна зробити висновок, що головним аргументом „проти” є наболіле питання взаємовідносин України з Росією, а також певні труднощі, з якими може зустрітися Україна на шляху до Північноатлантичного альянсу, а саме:

- якщо Україна вступить до НАТО, то Росія може вдатися до непередбачуваних дій стосовно України (наприклад, підвищити плату за енергоносії до рівня європейських цін);
- базування російського Чорноморського флоту в Севастополі може перетворитися на „гарячу точку” для України;
- розташування військових баз на території України; чи не використають їх провідні країни НАТО для політичного тиску на Україну при прийнятті того чи іншого рішення, яке може загрожувати нашим національним інтересам?
- розміри членських внесків у комітети НАТО – чи не завдадуть вони удару по бюджету України?
- не виключено, що певні політичні кола України при вступі до НАТО можуть підбурювати частину населення до маніфестацій, що може призвести до сутичок між різними групами населення.

Серед молодого покоління, яке вбачає позитивною зовнішньополітичну позицію України у складі Північноатлантичного альянсу, більшість керуються такими аргументами:

- при вступі до НАТО зміниться регіональна і глобальна роль України; це може передбачати нові проекти транзиту енергоносіїв, Україна позбудеться тягаря економічної, а отже й політичної залежності від Росії, зможе вдатися до рішучих дій щодо націоналізації інформаційного простору з метою виховання патріотичного покоління українців;
- членство в НАТО дасть Україні можливість увійти до системи колективної безпеки; це означатиме, що наша держава матиме колективний захист від можливого збройного нападу;
- вступ до НАТО допоможе перетворити українську армію з призовної на професійну, зменшити чисельність військовослужбовців, забезпечити нормальні умови служби й життя їх та їхніх сімей; вступ до НАТО сприятиме поліпшенню цивільного контролю за військовим відомством, зробить його прозорішим;

- освоєння Україною сучасних технологій військово-промислового комплексу НАТО; Україна зможе перейти у виготовленні, розробці й експлуатації зброї від технологій радянських часів до сучасних технологій, якими користуються розвинені країни, адже не останнім фактором зниження інвестиційної привабливості України є застарілі технології військово-промислового комплексу;
- вступ до НАТО відкриє Україні шлях до ЄС, адже вимоги щодо вступу до цих об'єднань по суті однакові (забезпечення верховенства закону і прав людини, розвиток громадянського суспільства, боротьба з корупцією, підтримка стабільності і добробуту шляхом забезпечення економічних свобод, соціальні гарантії).

Аналіз сучасної ситуації показує, що в українському суспільстві загалом і серед молодого покоління зокрема не існує чіткої позиції стосовно плану дій щодо членства в НАТО. Якщо взяти до уваги той факт, що населення, незалежно від регіональних відмінностей, у більшості позитивно сприймає соціальні стандарти Європи, підтримує безальтернативність конверсії озброєння, реалізацію міжнародних екологічних програм, вбачає позитив у посиленні ролі міжнародних механізмів забезпечення безпеки життєдіяльності соціальних спільнот, що відповідає програмним засадам НАТО, то можна зробити висновок, що зміст політики євроатлантичних інституцій відповідає настроям населення України, але реалізацію своїх очікувань наші співвітчизники не пов'язують з Північноатлантичним альянсом. Реалії політичного життя сьогоденної України свідчать, що її політична еліта навряд чи буде здатна найближчим часом зробити рішучий вибір: чи вступити до НАТО, чи обрати євразійський варіант забезпечення безпеки, чи зберігати нейтралітет? Очевидно, тільки наступне покоління політиків зможе адекватно використати можливості, які надає країні теперішній світ.

Не слід забувати, що вступ до будь-якої структури залежить не тільки від волі, розуму та менеджерських здібностей політичної еліти, а насамперед від бажання пересічних платників податків, які власними грошима та розумом забезпечать європейський вибір України [7, с. 24]. Тому саме нова політична еліта зможе зробити крок, який найбільше відповідає нинішній ситуації в українському суспільстві, а саме відкласти інтеграцію країни до будь-яких міжнародних структур безпеки доти, доки така ідея не отримає підтримки більшості населення всіх регіонів.

Література:

1. „Якби наступної неділі відбувався референдум щодо вступу України до НАТО, то як би ви проголосували? Віковий розподіл”. – Фонд імені Олександра Разумкова, http://www.uceps.org.ua/poll.php?poll_id=117

2. „Якби наступної неділі відбувався референдум щодо вступу України до НАТО, то як би ви проголосували? Регіональний розподіл”. – Фонд імені

Олександра Разумкова, http://www.uceps.org.ua/poll.php?poll_id=116

3. **Бульба В.** Регіональні аспекти політики євроатлантичної інтеграції України // Євроатлантикінформ: Науково-економічний бюлетень.: К. – 2007, №4 (16).

4. Закон України „Про основи національної безпеки України” // Урядовий кур’єр.: К. – 2003. – 30 липня.

5. **Медвідь Ф. М.** Національні інтереси України в умовах становлення стратегії національної безпеки та трансформації політичної системи // Віче.: К. – 2007, №16.

6. **Ожеван М.** Медіа-інформаційні аспекти промоції позитивного образу сучасного НАТО // Євроатлантикінформ: Науково-економічний бюлетень.: К. – 2007, №4 (16).

7. **Телешун С. О.** Перспективи інституційного розвитку України на шляху до Євроспільноти: політико-правовий аспект // Євроатлантикінформ: Науково-економічний бюлетень.: К. – 2007, №4 (16).

8. **Шеретюк О.** Українсько-російські відносини в контексті євроінтеграційної політики України. <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=85&c=2102>